

“I. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR KURULTAYI” ARDINDAN

Pınar DÖNMEZ FEDAKAR*

Dünyadaki siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerin çok hızla geliştiği 20. yüzyıl sonlarına doğru çeşitli olumsuzluklar yanında, Türk Dünyası için olumlu pek çok gelişme meydana gelmiştir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile Orta Asya ve Kafkaslarda yaşayan Türk boylarından bir kısmı bağımsız birer cumhuriyet haline gelmiştir.

Atatürk'ün çok daha önce işaret ettiği yolu takip eden Türkiye Cumhuriyeti'nden bazı devlet ve bilim adamları Türk Cumhuriyetleri ve özerk bölgelerle ilişki kurma yolunda bireysel adımların yetersiz kalacağı, kurumsal ve kalıcı çalışmalar yapmanın gerekliliği düşüncesinden hareketle devlet yapısı ve üniversite çatısı içinde karşılıklı ilişkileri geliştirecek araştırma kurumları oluşturmuşlardır. Bu bilimsel oluşumlardan biri de Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü olmuştur.

Kuruluşundan itibaren sürekli bir gelişme içinde olan enstitü, Ege Üniversitesi'nin 50. kuruluş yılı etkinlikleri çerçevesinde Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerin boyutunu, dünyadaki son gelişmeler paralelinde, bilimsel olarak irdelemeyi tercih etmiş ve buna yönelik olarak uluslar arası bir kültür kurultayı düzenlemiştir.

“I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı”, Ege Üniversitesi Türk

Dünyası Araştırmaları Enstitüsü tarafından, 9-15 Nisan 2006 tarihleri arasında Çeşme-İzmir'de gerçekleştirilmiştir. Atatürk himayesinde düzenlenmeye başlamış olan “Türk Dili Kurultayı”nın fikrî ve manevî yapısından hareketle düzenlenen bu büyük buluşmaya, yine aynı noktadan hareketle “Türk Dünyası Kültür Kurultayı” adı verilmiştir. Kurultayın gerçekleştirilmesinde, başta bu organizasyon için uzun süredir emek veren düzenleme kurulu başkanı Prof. Dr. Fikret Türkmen ile düzenleme kurulu üyeleri Prof. Dr. Gürer Gülsevin, Prof. Dr. Zeki Kaymaz, Prof. Dr. Metin Ekici, Doç. Dr. Turan Gökçe, Doç. Dr. Yüksel Sayan ve Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü akademik ve idarî personeli hemen her konuda büyük gayret göstermişlerdir. Kurultayın düzenlenmesine Ege Üniversitesi yanında, T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu, TİKA, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir Valiliği başta olmak üzere, çeşitli kamu kurumları ve özel kuruluşlarca da destek verilmiştir.

Kurultaya 30 ülkeden bilim, sanat ve siyaset adamları katılmıştır. Kurultaya, bağımsız Türk Cumhuriyetleri *Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, KKTC*’den ve özerk Türk topluluklarından *Tatar, Başkurt, Çuvaş, Saha (Yakut), Altay, Hakas, Uygur ve Kırım Türklerinin* temsilcileri ile *ABD, Almanya, Hollanda, Arnavut-*

* Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

luk, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Finlandiya, Macaristan, Litvanya, Estonya, Romanya, Polonya, Bulgaristan, Madonya, Moldova, Kosova, Tayvan, Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya ve Irak gibi Türk Dünyası hakkında araştırma birimleri bulunan ülkelerden de bilim adamları katılmıştır.

Kurultayın sosyal programı, Türk kültürünün çeşitli örneklerini sergileyen bir bakış açısıyla hazırlanmış olup, açılış töreninde Ege Üniversitesi Müzik Topluluğu türkülerimizi seslendirmiş, kapanış töreninde ise Türk Dünyası Müzik Topluluğu Türk Dünyasının dört köşesinden derlenen nağmeleri İzmir'e getirmiştir. Türk gölge oyunu Karagöz'ün yaşayan en büyük üstatlarından Orhan Kurt perdesini açmış, İzmirli âşıklar Ali Rıza Ezgi, Nevruz Ali Çiçek ve İrfan Erdağı âşıklık geleneğinin örneklerini sunarken, usta-çırak ilişkisi ile yetişmiş üç nesil âşık aynı sahnede yer almıştır.

Bir hafta süren kurultayda, Türk Halk Bilimi, Türk Dünyası Edebiyatları, Türk Dili ve Lehçeleri, Türk Tarihi, Türk Sanatı ve Türk Dünyası Sosyal, Siyasî ve Ekonomik İlişkileri alanlarında 307 bildiri sunulmuştur. Bilim adamlarının kurultaya yoğun ilgi göstermesi sebebiyle, bildiriler dört ayrı salonda eş zamanlı olarak sunulmuştur. Dinleyicilerin programı takip etmelerini kolaylaştırmak amacıyla bildiriler, çeşitli konu başlıkları altında tasnif edilmiş ve bildiri sunumlarının yapılacağı her salona bildirilerin ana konuları ile ilgili isimler verilmiştir. Kurultayda, Türk Tarihi ve Sanatı ile ilgili bildiriler "Kutlualp", Türk Dili ve Lehçeleri ile ilgili bildiriler "Kaşgarlı Mahmut", Türk Halk Bilimi, Türk Dünyası Edebiyatları ve Türk Dünyası Sosyal, Siyasî ve Ekono-

mik İlişkileri ile ilgili bildiriler ise "Dede Korkut" ve "Manas" salonlarında sunulmuştur. Kurultayda, sözlü olarak sunulan bildirilerin yanında, ana salona yerleştirilen panolarda "47 askı (poster)" bildirinin sunumu yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen ana konu başlıkları altında sunulan bildirilerin basılması ile Türk Dili, Tarihi ve Kültürü hakkında çeşitli problemlere çözüm önerisi üreten bir başvuru kaynağına kavuşulmuş olacaktır. Kurultayın düzenleyicisi olan Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü tarafından bildirilen basılması için gerekli çalışmalara başlanmıştır.

Kurultay sonunda alınan kararlar, hazırlanan bir "Sonuç Bildirgesi" ile katılımcılara ve basına duyurulmuştur. Sonuç bildirgesinde de belirtildiği üzere, "I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı"nda "Birçok yeni mesele gündeme getirildiği gibi, bu konular üzerinde birçok çözüm yolları da teklif edildi. Kurultayda sunulan bildiriler, Türk kültürünün tarihî derinliğini ve coğrafi genişliğini ortaya koyduğu gibi, Türk dünyası kültürünün aynı zamanda zenginliğini de göstererek evrensel kültüre çok önemli katkılar yapabileceğini kanıtladı. Çağımızda küreselleşmenin getirdiği sorunlara karşılık, Türk dünyası kültürünün her zaman müracaat edilebilecek zengin bir kaynak oluşturduğu anlaşıldı. Türk kültürünün zenginleşerek devam etmesini; insanlığın ortak medeniyeti için bir tehlike değil, aksine birleştirici ve bütünleştirici bir değer niteliği taşıdığı görüşünde birleşildi."

Burada sonuç bildirgesinde yer alan ve delegeler tarafından alınmış olan kararlara da yer vermek yerinde olacaktır. Çünkü kurultay bu kararlar

hayata geçirilebildiği ölçüde amacına ulaşmış olacaktır:

“1. Türk kültürü araştırmalarının kurumsallaştırılarak bütün ülkelerle işbirliği halinde geliştirilmesi,

2. Türk kültürünün tanıtılması için dünyanın belli bölgelerinde Türk Kültür Merkezlerinin açılmasını özellikle bağımsız Türk devletlerinin görev edinmesi,

3. Yüzyıllardan beri eğitim, bilim, yayın ve kültür dili olan Türk dilinin bu özelliğinin aksamadan devamı için, bütün Türk devlet ve topluluklarının gerekli duyarlılık, bilinç, kararlılık ve hareket içinde olması; Türk dilinin yasaklanması teşebbüslerinin önüne geçilmesi,

4. Bundan 80 yıl önce I. Baku Türkoloji Kurultayı'nda alman Latin esaslı ortak Türk alfabesi kararının Türk dili ve Türk dünyasının geleceği için hayati önem taşıması dikkate alınarak bu yoldaki çalışma ve uygulamaların tamamlanması ve sonuca bağlanması,

5. Türk dil, lehçe ve şivelerinin her birinin zengin varlığının devamı yanında, Türk topluluklarının her seviyedeki ilişkilerinde kullanılmak üzere ortak iletişim dili olan Türkiye Türkçesinin geliştirilmesi,

6. Türk dünyasının ve insanlığın ortak mirası olan tarih, kültür ve sanat değerlerinin korunması ve geliştirilerek gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli çalışmaların yapılması ve tedbirlerin alınması,

7. Türk dünyası ortak tarih bilincinin geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması,

8. Türklük bilimi araştırmalarında çağdaş metot ve kaynakların kullanılması yanında, Türk dünyasının kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni, orijinal bakış ve metotların da geliştirilmesi,

9. Teklif edilen bütün bu görüşlerin hayata geçirilebilmesi için, Türk devlet ve toplulukları yöneticilerinin göreve çağırılması,

I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı delegeleri, yukarıdaki hususların dünya kamuoyuna duyurulmasına oy birliğiyle karar vermiştir.”

“I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı”, Türk kültürü üzerinde çalışan Türk ve yabancı bilim adamlarının ve Türk kültürünün izini taşıyan ülke ve bölgelerin temsilcilerinin bir araya gelerek, fikir alışverişinde bulunduğu çok yararlı bir bilimsel ortam oluşmasını sağlamıştır. Başka bir ifade ile bu kurultay, dinleyici olarak katılan öğrenciler için sahasında uzman bilim adamları ile tanışma ve görüşme fırsatı yaratırken, akademisyenler için kendi sahalarındaki akademisyenlerle fikir alışverişinde bulunma ve disiplinler arası iletişimle yeni bakış açıları edinme imkânı sağlamış ve böylece Türk kültürü alanındaki çalışmalara yeni bir ivme kazandırmıştır. Böylesine geniş katılımlı ve çok yönlü bilimsel alışverişin gerçekleştirildiği bir kurultayın düzenlenmesinden duyulan memnuniyet yanında, bilimsel buluşmaların gerçekleştirilmesinin gerekliliği ise bütün katılımcıların ortak dilek ve temennisi olmuştur.